

УРОЧИЩЕ МУРОВАНА – ПЕРЛИНА ІЛОВИЦЬКОГО КРАЮ

О.І. Гришук, С.І. Кумчик, С.С. П'ятницька

*Великоіловицький навчально-виховний комплекс «загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад» імені Г. М. Петрука-Попика Шумського району Тернопільської області, 47 110, Україна, Тернопільська область, Шумський район, с. В. Іловиця, вул. Миру, 2
ivfnchuk17@ukr.net*

Село Іловиця - одне з найдавніших . Перша літописна згадка про село датується 1490 роком у записах актів Кременецького замку , як село Яловиця, яким управляв поміщик Яловицький (9 липня 1463 рік). Різноманітний рослинний світ. На території можна побачити широколисту і дрібнолисту липу, звичайного дуба, гостролистого клена . З кущових зустрічаються глід, шипшина, бузина, терен, ліщина. На лугах і в горах багато лікарських рослин: полин, звіробій, стародуб, материнка, м'ята, безсмертник , конвалія , медвежі вушка, череда, первоцвіт. Коли приходить весна в лісі зацвітають підсніжники, фіалки, проліски, ряст, конопельки, сон-трава, медунки, дзвіночки. Влітку багато ягід: суниця, чорниця, малина, ожина , бруслина . Восени наші ліси багаті на гриби . Але у зв'язку з масовою вирубкою лісів та зміною клімату чисельність первоцвітів неухильно скорочується, що може привести до повного їх зникнення.

Ключові слова: *с.Іловиця, урочище Мурована, первоцвіти, екологічне виховання.*

Постановка проблеми. Екологічне виховання молоді – важлива складова загальної освіти й надзвичайно важливий чинник розвитку гуманістичного суспільства. В рамках еколого – краєзнавчого проекту «Твій рідний край » вчителем географії Гришук О.І. було організовано експедицію з метою дослідження та вивчення природних особливостей урочища Мурована, що знаходиться на території села Мала Іловиця Шумського району Тернопільської області. Учні Великоіловицького НВК ім. Г.М. Петрука - Попика спрямували свою діяльність на поліпшення екологічного стану природних об'єктів (урочищ) на території села та збереження первоцвітів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексних досліджень урочища Мурована не здійснено. Окремі аспекти природи Шумщини вивчали Г.Петрук [4], працівники Шумського краєзнавчого музею та бібліотеки [5]. До цього часу були відсутні дослідження даної території Іловицького краю.

Формулювання мети та завдань статті. Метою даною роботи є дослідження природних особливостей урочища Мурована, що знаходиться на території села Іловиця; описати первоцвіти, поширені в урочищі, та пробудити інтерес вивчення до природи рідного краю, виховувати бережливе ставлення до природи. Учасники проекту поставили перед собою завдання описати первоцвіти поширені в урочищі, і пробудити інтерес до вивчення природи рідного краю.

Матеріали і методи. Об'єктом дослідження було урочище Мурована у с. Мала Іловиця. Дослідження проводилися з 2015 по 2017 рік. Спостереження за популяціями Підсніжника білосніжного, Рястувеликого та Конвалії показали, що кількість рослин зменшилася. Під час роботи нами було використано метод пробних ділянок. Суть якого полягає в підрахунку рослин на дослідній території. Для прокладання маршруту використовувалася фрагмент карти Шумського району (рис.1). Щоб дізнатися про історію урочища ми зустрілися із місцевим старожилом. Під час зустрічі із місцевим жителем Божуком М.О. нам стало відомо, що до 1940 року в урочищі ріс великий дубово-грабовий ліс, а також те, що цю територію використовували як сільськогосподарські угіддя.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Шлях ми розпочали від НВК, рухались центральною дорогою у східному напрямку через річку Іловку до села Мала Іловиця, далі дорога повертає на південний схід і веде в урочище Мурована.

Кожен куточок Шумщини є суцільною історією. Не є винятком і село Іловиця, по всій території якого є велика кількість історичних та природних місць та пам'яток . Одним з таких таємничих куточків є урочище Мурована, яке зачаровує своєю красою.

Зустрівшись із місцевим жителем Божуком Мефодієм Остаповичем , ми дізналися що до 1940 року в урочищі ріс великий дубово - грабовий ліс, який розділявся невеликими смугами беріз. Як розповів Мефодій Остапович, «на території урочища росли такі велетенські граби і дуби , що і пара коней з місця не зрушить". У 50-х роках частину лісів урочища вирубали і цю територію використовували як сільськогосподарські угіддя. Пізніше через несприятливі умови для сільського господарства самосів запустили під ліс.

Рис. 1. Фрагмент карти Шумського району

Протягом тривалого часу чимало людей цікавились походженням назви урочища. Інтерес до цього мікротопоніма не згас і сьогодні. За словами пана Мефодія, «старі люди казали, що свою назву воно дістало від місця знаходження (а знаходиться урочище між великими горбами, які наче «мури» захищають його, і має воно лише один вхід), що і вплинуло на формування флори і фауни цієї місцевості. У долинах урочища місцеві жителі палили вапниці, тут же випалювали і вугілля, навіть сьогодні можна знайти кусочки вугілля тих часів.

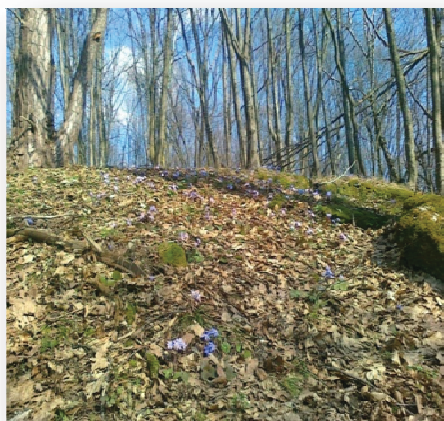

Рис. 2. Схили урочища Мурована

Урочище Мурована знаходиться на північному сході від села Мала Іловиця Шумського району Тернопільської області. (рис.2) Його площа – 43га. На півночі Мурована межує із урочищем Запустом, яке переходить у так званий у народі «Ганчин горбочок». Урочище умовно поділене на 4 долини, розділені дорогою, – Розділ, Провалля, Вуглярки, Біля криничок. А на південному заході Мурована межує з урочищем Гострогіркою і тягнеться вздовж нього.

Однією із дивовижних долин урочища є Розділ, який ніби розділяє його (звідси і назва) і плавно переходить у долину Провалля. Ці дві долини відрізняються не тільки своєю назвою, а й рельєфом.

Розділ – це долина площею 12га з пологим горбом висотою близько 50м, який різко переходить у глибокий яр. Рослинний світ представлений в основному грабово – березовими

насадженнями, площа яких на сьогодні різко скоротилась, серед підліску можна побачити кущі калини, ліщини, шипшини, горобини; поширені також різні види трав'янистих рослин, серед яких зустрічаються як лікарські, так і отруйні рослини. Деякі з них є рідкісними і занесені до Червоної книги.

Унікальною особливістю долини є те, що уже протягом 80-90- та років жителі села можуть милуватися дивовижною красою первоцвітів: - підсніжників білосніжних, популяція яких облюбувала собі місце на вершині долини Розділ, рясту бульбастого, рясту порожнистого, анемони дібрової, медунки, печіночниця, які суцільним «килимом» вистилають схили горбів та долини ярів. У пониззях можна зустріти невелику популяцію конвалії.

Долина Вуглярки отримала свою назву саме через те, що там випалювали вугілля. А долина Біля криничок – через велику кількість джерел, які забезпечували урочище вологою, що сприяло формуванню різноманітного рослинного світу. Площа долин – 22 га. Лісові насадження в основному представлені ділянками сосни європейської, граба звичайного, берези звичайної.

Рис. 3. Площа, яку займають рослини

Рис. 4. Кількість рослин на 1 м²

Урочище Мурована стало «домівкою» для різних видів тварин: тут можна зустріти кабана дикого, козулю, лисицю, борсука, зайця, ласку, тхора, летючу мишу, вовка сірого, сову, дятла малого, сойку; для багатьох плазунів (мідянки, вужа, різних видів гадюк), а також для земноводних та членистоногих.

Провівши спостереження та деякі дослідження, ми виявили, що чисельність первоцвітів в урочищі Мурована різко скоротилась. У долині Розділ протягом трьох років учні нашого НВК підраховували кількість рослин на 1 м² та вимірювали площу, яку займає популяція. Чисельність

популяції підсніжника різко скоротилась, хоча площа не змінилась, це відображено на діаграмах.

Ми провели підрахунок рослин: підсніжника, конвалії, рясту великого. Кількість підсніжників на 1м кв. у 2015 році становила 36 рослин, у 2016 – 32 рослини, а у 2017 – 25. Бачимо, як різко зменшилась популяція підсніжника у цьому році. На діаграмі це позначено синім кольором. Кількість конвалії на 1м кв. у 2015році становила 64 рослини, у 2016 – 57 рослин, а у 2017 – 41. Знову спостерігаємо різке зменшення популяції конвалії протягом трьох років. На діаграмі це позначено червоним кольором. Кількість рясту великого на 1м кв. у 2015році становила 61 рослину, у 2016 – 54 рослини, а у 2017 – 48. Популяція рясту протягом трьох років також зменшується. На діаграмі це позначено зеленим кольором.

Дана діаграма відображає зміну кількості рослин , а саме таких первоцвітів як ряст бульбастий, анемона дібровна, печіночниця, медунка на 1 м². За 2015 – 2017 роки майже не змінилась чисельність рясту бульбастого (зменшилась на 18 рослин на 1 м²), анемони дібрової (зменшилась на 9 рослин), печіночниці (на 10 рослин), медунки (на 8 рослин) (рис.5).

Рис. 5. Кількість рослин на 1м²

Для того, щоб отримати відомості про площі урочищ, ми звернулися до місцевих працівників лісового господарства.

Крім того, в урочищі Мурована нами було проведено дослідження площ , які займають первоцвіти – ряст бульбастий, анемона дібровна, печіночниця і медунка. Дослідження показали, що у 2015 році ряст бульбастий займав площу 7 га, в 2016 – 5 га, у 2017 – 3 га . Анемона дібровна – у 2015 році – 11 га, у 2016 – 7 га і у 2017 – 5 га . Площу, яку займає печіночниця , - у 2015 році – 16 га, у 2016 – 12 га, у 2017 – 7 га. Під медункою площа відповідно – 9 га, 6 га, 4 га. Проаналізувавши поширення популяції всіх видів первоцвітів, бачимо, що їх площа різко зменшується.

Висновки. Провівши дослідження, з'ясували, що причиною виникнення даної ситуації стала вирубка лісів, зривання великої кількості первоцвітів для власного задоволення, забруднення лісів побутовими відходами, що призвело до зменшення їх популяцій.

Дане дослідження позитивно вплинуло як на його учасників, сформувавши активну позицію щодо захисту довкілля, так і на громаду села, яка повинна стати координатором боротьби за збереження природи рідного краю, а також допоможе донести до владних структур гостроту цієї проблеми. Проведені дослідження можна вважати початковою ланкою у вирішенні комплексу екологічних проблем, а також може стати поштовхом для розвитку зеленого туризму в селі.

Література:

1. Бесараб М. З історії рідного краю //Новини Шумщини. — 1999. — 3, 31 лип
2. «Географія тернопільської області» - т. I. Природні умови і ресурси. –504 с., т. II. Населення. Господарство. – 342 с.
3. Спогади мешканця села Мала Іловиця Божука М.О.
4. Петрук Г. Мала Іловиця // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 437.
5. Червона книга України. Рослинний світ/ за ред. Я. П. Дідуха — К.: Глобалконсалтинг, 2009.— 900 с.